15

Deutsche Kolonisten in Tbilisi

Mit der Ansiedlung deutscher Kolonisten entstanden bis zum Ausbruch des Ersten Weltkrieges 1914 im Südkaukasus 27 Kolonien. Sie waren auf die ländlichen Regionen verteilt, landwirtschaftlich geprägt und als lokale Produzenten weitgehend autark. Eine Ausnahme bildete Neu-Tiflis, das hauptsächlich von Handwerkern und Kaufleuten besiedelt wurde und unmittelbar außerhalb der damaligen Stadtgrenzen lag. Man erhoffte sich durch das importierte Wissen, die neuen Werkzeuge und Herstellungsmethoden einen technologischen Fortschritt für das ganze Land und somit einen Aufschwung der Wirtschaft.

Anfänglich noch stark von den finanziellen Zuwendungen der Zarenkrone abhängig, entwickelten sich die Werkstätten und kleinen Familienunternehmen im Laufe des 19. Jahrhunderts zu Fabriken und florierenden Genossenschaften. Mit dem technischen Fortschritt und dem Erschließen neuer Absatzmärkte verwandelten sich die Kolonisten endgültig in landesweit agierende Unternehmer. Tbilisi wurde zu einem Zentrum für Handel und Handwerk. Die Deutschen prägten nicht nur die Wirtschaft der Zeit nachhaltig, sondern auch das Erscheinungsbild der Stadt.[1, 2]

Dreh- und Angelpunkt des sozialen Lebens in den deutschen Gemeinden war die Kirche. Die Religion bot Sicherheit und Gemeinschaft. Für das Individuum hatte sie eine disziplinierende und zivilisierende Funktion mit identitätsstiftenden und konfliktregulierenden Qualitäten. In Tbilisi konnte die alte baufällige Kirche, dank des wirtschaftlichen Aufstieges 1893-97, mit eigenen Mitteln durch eine größere Kirche im neugotischen Stil ersetzt werden. Alle Bewohner von Neu-Tiflis halfen beim Kirchenbau nach Kräften mittels Arbeitsleistung, Material-, Sach- oder Geldspenden.[3, 4, 5]

1

2

გერმანელი კოლონისტები თბილისში

1914 წელს პირველი მსოფლიო ომის დაწყებამდე, გერმანელმა მოსახლეებმა სამხრეთ კავკასიაში 27 კოლონია დააფუძნეს. ეს კოლონიები ძირითადად სასოფლო რეგიონებში იყო განაწილებული, მისდევდნენ სოფლის მეურნეობას და თვითკმარ ადგილობრივ მწარმოებლებს წარმოადგენდნენ. გამონაკლისს წარმოადგენდა ნოი-ტიფლისი, უპირატესად ხელოსნებითა და ვაჭრებით დასახლებული კოლონია, რომელიც მაშნდელი ქალაქის საზღვრებს გარეთ მდებარეობდა. ხელისუფლებას იმედი ჰქონდა, რომ გერმანელების სახით იმპორტირებული ცოდნა ხელს შეუწყობდა წარმოების ახალი მეთოდებისა და შრომის ახალი იარაღების დანერგვას, რასაც მთელს ქვეყანაში ტექნოლოგიური პროგრესი და ეკონომიკური წინსვლა მოყვებოდა.

კოლონისტების მიერ დაარსებული სახელოსნოები და მცირე საოჯახო წარმოებები თავდაპირველად ცარისტული ხელისუფლების ფინანსურ დახმარებაზე იყვნენ დამოკიდებული, მაგრამ მე-19 საუკუნის განმავლობაში ისინი მალევე ჩამოყალიბდნენ ფაბრიკებად და აყვავებულ კოოპერატივებად. ტექნიკური პროგრესისა და გასაღების ახალი ბაზრების დაკავების შედეგად, კოლონისტები მსხვილ მეწარმეებად იქცნენ. თბილისი გახდა ვაჭრობისა და ხელოსნობის ცენტრი. გერმანელებმა არა მხოლოდ გრძელვადიანი გავლენა მოახდინეს იმდროინდელ ეკონომიკაზე, არამედ შეცვალეს ქალაქის იერსახეც.[1, 2]

ეკლესია იყო გერმანული თემების სოციალური ცხოვრების ძირითადი საყრდენი. რელიგია განაპირობებდა თემის უსაფრთხოებასა და ერთობას. ცალკეული ინდივიდებისთვის ეკლესიას ჰქონდა აღმზრდელობითი ფუნქცია, რომელიც უზრუნველყოფდა თვითმყოფადობის შენარჩუნებას და აგვარებდა კონფლიქტებს. 1893-97 წლებში თბილისში, ეკონომიკური წარმატებების წყალობით, გერმანელი მაცხოვრებლების რესურსებითვე ძველი დანგრეული ეკლესიის ადგილას აშენდა ნეოგოთური სტილის უფრო დიდი ეკლესია. ნოი-ტიფლისის თითქმის ყველა მაცხოვრებელმა მიიღო მონაწილეობა ტაძრის მშენებლობაში, ზოგი ფიზიკურად შრომობდა, ზოგი კი მატერიალური თუ ფულადი შემოწირულობებით ეხმარებოდა ეკლესიის მშენებლობას.[3, 4, 5]

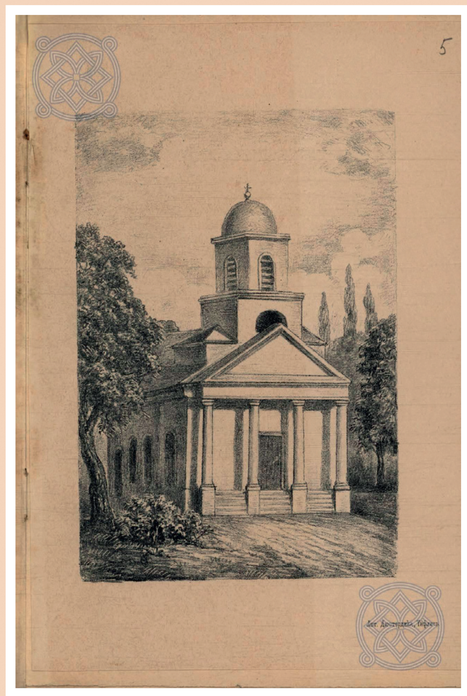

3

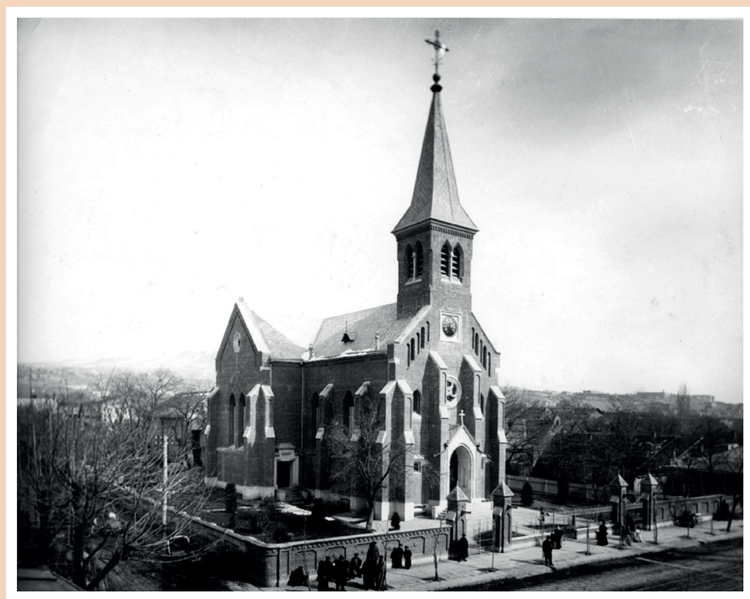

4

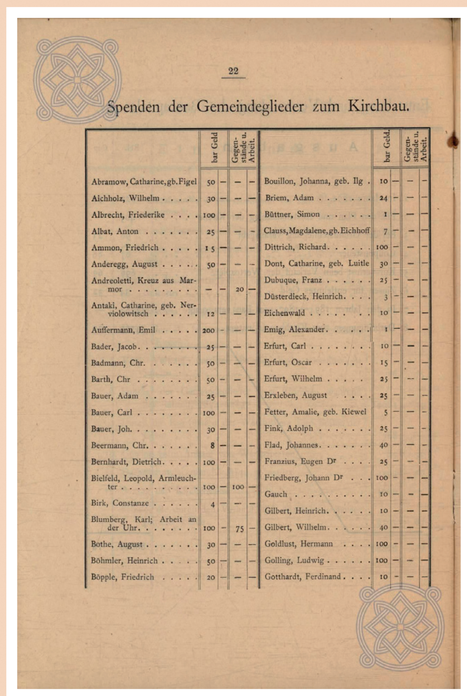

22

Spenden der Gemeindeglieder zum Kirchbau.

	bar Geld	Gegenstände u. Arbeit			bar Geld	Gegenstände u. Arbeit	
Abramow, Catharine, gb. Figel	50	—	—	Bouillon, Johanna, geb. Ilg	10	—	—
Alchholz, Wilhelm	30	—	—	Briem, Adam	24	—	—
Albrecht, Friederike	100	—	—	Büttner, Simon	1	—	—
Albat, Anton	25	—	—	Clauss, Magdalene, gb. Eichhoff	7	—	—
Ammon, Friedrich	1 5	—	—	Dittrich, Richard	100	—	—
Anderegg, August	50	—	—	Dont, Catharine, geb. Luitle	30	—	—
Andreoletti, Kreuz aus Marmor	—	—	20	Dubuque, Franz	25	—	—
				Düsterdieck, Heinrich	3	—	—
Antaki, Catharine, geb. Nerviolowitsch	12	—	—	Eichenwald	10	—	—
Auffermann, Emil	200	—	—	Emig, Alexander	1	—	—
Bader, Jacob	25	—	—	Erfurt, Carl	10	—	—
Badmann, Chr.	50	—	—	Erfurt, Oscar	15	—	—
Barth, Chr	50	—	—	Erfurt, Wilhelm	25	—	—
Bauer, Adam	25	—	—	Eraleben, August	25	—	—
Bauer, Carl	100	—	—	Fetter, Amalie, geb. Kiewel	5	—	—
Bauer, Joh.	30	—	—	Fink, Adolph	25	—	—
Beermann, Chr.	8	—	—	Flad, Johannes	40	—	—
Bernhardt, Dietrich	100	—	—	Franzius, Eugen Dr	25	—	—
Bielfeld, Leopold, Armleuchter	100	—	100	Friedberg, Johann Dr	100	—	—
				Gauch	10	—	—
Birk, Constanze	4	—	—	Gilbert, Heinrich	10	—	—
Blumberg, Karl; Arbeit an der Uhr	100	—	75	Gilbert, Wilhelm	40	—	—
Böthe, August	30	—	—	Goldlust, Hermann	100	—	—
Böhmler, Heinrich	50	—	—	Golling, Ludwig	100	—	—
Böpple, Friedrich	20	—	—	Gotthardt, Ferdinand	10	—	—

5

German settlers in Tbilisi

German settlers established 27 colonies in South Caucasus until World War I, mainly in rural areas. While initially dependent on crown support, during the 19th century the family workshops of the settlers developed into factories and national cooperatives. The import of knowledge aimed at technological progress and economic growth. Neu-Tiflis, an exception, was home to craftsmen and merchants, contributing to the city's economic transformation. The German settlers became nationwide entrepreneurs, shaping Tbilisi into a trade and craftsmanship hub. The church was central to social life, providing security and community. The economic rise allowed the colonists of Neu-Tiflis to build a church in 1893-97 with the community's support.

1 Staatliches Theater von Tbilisi, erbaut 1880–1896, Architekt: Viktor Schröter (1839–1901). Nationalarchive Georgiens.
თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრი აშენებულია 1880–1896 წლებში (მაშინ „სახაზინო თეატრი"), არქიტექტორ ვიქტორ შრიოტერის (1839–1901) მიერ.
საქართველოს ეროვნული არქივი.
https://archive.gov.ge/storage/old_files/photo/main/3/3832.jpg (22.09.2024)

2 Tbiliser Rathaus und Stadtrat, Wiederaufbau erfolgte 1882, Architekt: Paul Stern (1847–[1922]), Nationalarchive Georgiens.
თბილისის საკრებულო და მერია, განახლდა 1882 წელს, არქიტექტორი პაულ შტერნი (1847–[1922]).
საქართველოს ეროვნული არქივი.
https://archive.gov.ge/storage/old_files/photo/main/3/3835.jpg (22.09.2024)

3 Die alte St. Peter und Paul Kirche Nationalarchive Georgiens, Fonds N1727.1.54, Blatt 5.
წმინდა პეტრესა და პავლეს ძველი ეკლესია. საქართველოს ეროვნული არქივი, ფონდი 1727, ანაწერი 1, საქმე 54, ფურცელი 5.
https://archival-services.gov.ge/germanelebi/get_picture/265302 (03.10.2024)

4 Neue St. Peter und Paul Kirche (erbaut: 1893–1897).
წმინდა პეტრესა და პავლეს ახალი ეკლესია, (აგებულია 1893–1897 წწ.).
https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Peter-Paul_Kirche_(Tbilisi).jpeg (22.09.2024)

5 Spendenliste der Gemeinde für den Kirchenbau. Nationalarchive Georgiens, Fonds N1727.1.54, Blatt 22.
ეკლესიის მშენებლობისთვის შემომწირველთა სია.
საქართველოს ეროვნული არქივი, ფონდი N1727, ანაწერი 1, საქმე 54, ფურცელი 22.
https://archival-services.gov.ge/germanelebi/get_picture/265320 (03.10.2024)

Die Beauftragte der Bundesregierung für Kultur und Medien
Universität Siegen
National Archives of Georgia
Verein zur Bewahrung deutschen Kulturgutes im Südkaukasus
Global Entanglements